

ACCULTURATIE EN ONDERWIJSPROBLEMATIEK

door

H. DRIES

Université Officielle du Congo Lubumbashi

SUMMARY — *Acculturation and Education* — The contact of rural societies in Africa, Asia and Latin America with western technology and western ways of life was at the beginning of a process of socio-cultural changes, which process generally is denoted as acculturation. Acculturation conceals a situation of conflict between ancient and western civilization, which has important repercussions on education. The child lives in a dual world: at home he is living in the traditional world, in school he is faced with the western world. The resulting tensions are described in detail by the author. He then discusses some of the measures proposed to facilitate the transition from family environment to school environment, more in particular: the possible use of native languages and the „ization” (i.e. „Americanization”, „Africanization”, ect.) of the contents of the programmes.

I. INLEIDING

„Ontwikkelingsgebied” en het daarmee correlerende „onderontwikkeling” zijn complexe, multidimensionele begrippen die daarenboven en in de eerste plaats uiterst relatief zijn. „Onderontwikkeling” is voor alles een vergelijkingsbegrip, dat maar zin en betekenis kan hebben als er andere streken zijn die op een aantal terreinen blijkbaar „meer” of „verder” ontwikkeld zijn. Over ontwikkelingsgebied spreekt men m.a.w. wanneer het betreffende gebied zich kenmerkt door het simultaan aanwezig zijn van een aantal relatieve karakteristieken, zoals een *hogere* kindersterftecijfer, een *hogere* geboortecijfer, fysiologisch onvoldoende voeding, *hogere* percentage analfabetisme, *zwakkere* industrialisering, *gebrekkeligere* economische infrastructuur, *lager* niveau van gemiddeld jaarlijks inkomen per hoofd, enz. En dit dus steeds in vergelijking met de huidige toestand in een aantal technisch-industrieel sterk uitgebouwde gebieden.

In zoverre met deze (vrij eenzijdige) criteria als valide normen aanvaardt om het begrip „onderontwikkeling” te definiëren, kunnen we het dus als een vrij objectief te omschrijven concept beschouwen.

Dit comparatief karakter verleent aan de situatie in de ontwikkelingsgebieden daarenboven een gans bijzonder uitzicht. Belangrijk is inderdaad in hoeverre deze „onderontwikkeling” als dusdanig wordt aan gevoeld en beleefd door de bewoners uit de ontwikkelingsgebieden. Dit is het subjectieve aspect van de problematiek, een aspect dat meer en meer op de voorgrond treedt, en uiteindelijk aan de basis ligt van het feit dat de onderontwikkeling tot een wereldprobleem is uitgegroeid. Een minderwaardige levenssituatie wordt slechts dan echt dramatisch en is slechts dan een bron van ongenoegen en onvoldaanheid wanneer men geconfronteerd wordt met anderen die zich op een aantal terreinen een hoger levenspatroon kunnen veroorloven.

De menselijke problematiek der onderontwikkeling concreetiseert zich dan ook vooral in het intensieve contact tussen leden van diverse cultuurgroepen met een verschillend ontwikkelingspeil. In de praktijk komt dit er meestal op neer dat de ontwikkelingsgebieden op een massale manier en rechtstreeks geconfronteerd worden met realisaties, opvattingen en de levenswijze van het Westen. In de meeste ontwikkelingsgebieden is de toestand op dit ogenblik zo dat het maatschappelijk socio-cultureel en economisch leven op ruime schaal veranderingen heeft ondergaan, als rechtstreeks of onrechtstreeks gevolg van de contactsituatie.

We denken in dit verband aan een :

- economische en morele evolutie;
- integratie in internationale organismen;
- noodzaak aan een overkoepelend politiek systeem;
- normatieve modificaties op filosofisch, etisch, esthetisch en moreel gebied;
- organisatie van een westers georiënteerd onderwijsstelsel;
- detribalisatie;
- oprichting van buitengewoonrechterlijke centra;
- intra-clan en -stam contacten en vermengingen;
- direct contact tussen autochtonen en westerlingen;

- verspreiding van nieuwe opvattingen en ideeën
- verschil in ontwikkeling tussen de generaties, tussen de echtgenoten
- evolutie van de notie „autoriteit”, van het systeem van sociale controle, enz. (1).

II. ACCULTURATIE

Gans deze situatie van contacten en confrontaties en hun gevolgen ligt verrat in het begrip „acculturatie”, of „deze verschijnselen die optreden wanneer groepen individuen met verschillende cultuur in een voortdurend rechtstreeks contact treden, met de daaruit voortvloeiende veranderingen in de oorspronkelijke cultuurpatronen van één of van beide groepen” (2). De problematiek van de acculturatie, die in eerste instantie als een psychologische problematiek moet opgevat worden, wordt duidelijk wanneer men de hierboven vermelde socio-culturele en economische veranderingen welke thans in de meeste ontwikkelingsgebieden aan gang zijn (3) in relatie brengt met een aantal karakteristieken van het individu uit de minder ontwikkelde gemeenschap.

Deze „psychologische attributen” van de ongeletterde mens kunnen we uiteraard slechts zeer gesimplificeerd weergeven, het komt er enkel op aan om een zeer in het algemeen de karakteristieke levenssfeer weer te geven waarin de ongeletterde mens zich beweegt, om op die manier de algemene dimensie te laten aanvoelen waarin de acculturatie-problematiek zich vooral af-

---

(1) Ch. MERTENS de WILMARS et L. NIVEAU : *L'influence de l'évolution culturelle sur l'équilibre psychique*. Académie Royale des Sciences d'Outre-Mer, Classe des Sciences Morales et Politiques, 1962, XXVII, blz. 11.

(2) De in 1936 geformuleerde en klassiek geworden definitie door : R. REDFIELD, R. LINTON, and M. J. HERSKOVITS, : „Memorandum on the study of acculturation”, *Am. Anthropologist*, 1936, 38, blz. 149-152.

(3) Wij situeren de acculturatie-situatie in deze tekst volledig in de ontwikkelingsgebieden, iets wat geen aanleiding mag geven voor de idee dat dit fenomeen zich enkel daar zou voordoen. Acculturatie is een verschijnsel van overal en van alle tijden, maar op dit ogenblik komt het op de meest extreme wijze voor in de ‚derde wereld’.

speelt. Generaliserend zouden we deze cultuur-karakteristieken als volgt kunnen beschrijven :

A. HOGE GRAAD VAN SECURISATIE

Een beperkt aantal noodzakelijke intermenselijke contracten en een relatieve stabiliteit van het maatschappelijk milieu (1) brengen mee dat het individu erin slaagt om tot op zeer grote hoogte zijn cultuurmilieu te ‚vatten’ en ‚te beheersen’, in die zin dat men zich perfect realiseert hoe de omgeving verwacht dat men zich zal gedragen. Dit is een uiterst belangrijke voedingsbodem voor een gevoel van psychische veiligheid.

Het feit dat de meeste van deze ‚primitieve’ culturen bovendien zeer directief zijn ingesteld en waarin dus de waaier van mogelijke individuele en sociale reactievormen uitermate beperkt is, verhoogt nog dit securisatie-effect. Het komt erop neer dat de mens zich in zijn milieu ‚thuis’ voelt en ervan overtuigd is de — uiteraard minder gevarieerde — problematiek waarmee hij geconfronteerd wordt, te kunnen beheersen. Naast dit anticiperend karakter van de primitieve cultuur speelt de groepsolidariteit een belangrijke securiserende rol. Het groepsverbonden zijn en het groepsgebonden voelen komt misschien wel in de meest extreme vorm voor in Afrikaanse gemeenschappen, maar onder de een of andere vorm komt het zowat in elke minder ontwikkelde cultuurgroep voor (2).

---

(1) We wensen geenszins de stelling te verdedigen dat een primitieve gemeenschap per definitie een statische gemeenschap zou zijn. Niets is minder waar. Elke vorm van menselijke samenleving is per definitie dynamisch. Cfr. J. VAN BAAL : *Mensen in verandering ; ontstaan en groei van een nieuwe cultuur in ontwikkelingslanden*. Amsterdam, Arbeidspers, 1967, blz. 60. Toch kan niet ontkend worden dat de minder ontwikkelde cultuurgemeenschappen veel langzamer evolueerden. Zonder dus te beweren dat ze statisch zijn, is hun beperktere dynamiek toch een duidelijk kenmerk. Zie hierover ook J. GILLIN : „Acquired drives in culture contact”, *Am. Anthropologist*, 1942, 44, blz. 545-554, zie blz. 546.

(2) R. REDFIELD : *The primitive world and its transformations*. Ithaca, Cornell University Press, 1953, blz. 12.

B. ABSOLUTISME EN VERTROUWEN IN TRADITIONELE PRAKTIJKEN, WAARDEN EN GELOFSOVERTUIGINGEN

Een sterk securiserend cultuurmilieu biedt aan het individu weinig stimuli en geeft het zelfs meestal weinig gelegenheid tot exploratie. Men wordt er steeds geconfronteerd met dezelfde terugkerende problematiek waarvoor strak afgelijnde en traditioneel gefundeerde oplossingen voorhanden zijn.

Dit gebrek aan kritiek tegenover de eigen leefgemeenschap wordt nog in de hand gewerkt door een gemis aan contact met anderen, op grond van vijandschap, verplaatsingsmoeilijkheden, enz.

Op die manier krijgt het eigen cultuurpatroon iets absoluuts, in die zin dat noch van buitenaf, noch van binnenuit veel gelegenheden zijn tot kritiek of zelfkritiek. Gans het gemeenschapsleven speelt zich ongeveer af 'met gesloten deuren', het magisch-religieuze bewustzijn is sterk clan- en stam betrokken, de godheid is de eigen voorvader en heeft helemaal geen universeel karakter zoals dit het geval is in de grote oosterse en westerse godsdiensten (1).

C. GLOBALITEITSKARAKTER VAN DE LEVENINSTELLING, IN FUNCTIE VAN EEN ALLESOMVATTENDE IDEOLOGIE

Wanneer het in antropologische literatuur gebruikelijk is het leven der bestudeerde gemeenschappen in te delen in rubrieken (als : economisch leven, politiek, recht, familie, enz.,) dan zijn dit constructies in de geest van de onderzoeker. Voor het individu uit de minder ontwikkelde gemeenschap bestaat er geen 'economisch', geen 'politiek' leven; voor hem is er enkel het Leven, en het is de instelling tegenover het leven die aan de basis ligt van zijn totaal maatschappelijk en cultureel bestaan. Alle uitingen van zijn cultuur vinden hun zin en functie in het kader van dit typisch wereldbeeld waarin al het bestaande op een bepaalde manier met elkaar in verbinding staat.

In dit wereldbeeld zijn mens en omgeving samengebracht in éénzelfde morele ordening. In tegenstelling tot de categorize-

---

(1) G. WILSON, and M. WILSON: *The analysis of social change; based on observation in Central Africa*. Cambridge, Cambridge University Press, 1945, blz. 11.

rende instelling der ‚cultuurvolken’ voltrekt de innerlijkheid van de ‚natuurvolkeren’ zich in een religieus-ongedifferentieerde eenheid met alle andere verschijnselen van het leven. In de primitieve gemeenschap treffen we een karakteristieke „onscheidbare eenheid van de mens met al wat is” aan (1).

D. ONGECOMPLICEERDE LEVENSWIJZE

De globaliteitsstructuur van de levensinstelling der primitieven en het totaliteitskarakter van hun ideologie brengen met zich mee dat hun leven zich op een relatief eenvoudig problemeniveau afspeelt. Dit komt er vooral op neer dat in een dergelijke gemeenschap alle problemen aspecten uitmaken van de algemene, globale levensproblematiek, en dat alle oplossingen ervoor door hetzelfde coherente cultuurpatrimonium geleverd worden.

De complexiteit van een moderne cultuurgemeenschap vindt haar oorsprong in het feit dat alle levenssituaties een multidimensioneel karakter hebben en op elk ogenblik in een aantal — dikwijls aan elkaar tegenstrijdige — subsituaties worden gedifferentieerd, welke niet meer, of veel minder gemakkelijk, met één algemeen reactie-beginsel kunnen benaderd en opgelost worden.

De primitieve gemeenschap integendeel, kenmerkt zich door een harmonische, aan zichzelf consequente levenswijze die uiteraard een relatief eenvoudige levensinstelling impliceert, en dus ook op dit gebied sterk afwijkt van de meestal mozaïk-achtige levensconfiguratie van de moderne gemeenschap.

Dit relatief eenvoudige cultuurpatroon correleert met een overeenkomstige persoonlijkheidsstructuur, die bijgevolg helemaal niet is ingesteld op de situationele veranderingen welke geïntroduceerd worden door contacten met het Westen.

Met deze algemene karakteristieken van de minder ontwikkelde cultuurgemeenschap, en de daarmee samenhangende persoonlijkheidskenmerken voor ogen, kunnen zonder meer een aantal problemen worden aangevoeld waarmee deze mensen zullen

---

(1) R. DELLAERT : *Situering van de primitieve mens*. In : R. DELLAERT, T. THEUWS, J. JACOBS en H. BURSENS : *De Negro-Afrikaanse mens en zijn cultuur*. Brugge, Desclée de Brouwer, 1965, blz. 9-24, zie blz. 16. Zie hierover ook in hetzelfde werk : T. THEUWS : *De mens in de Bantoewereld*. *Ibid.*, blz. 25-53.

geconfronteerd worden bij een ingrijpend contact met meer ontwikkelde beschavingen.

III. PSYCHOLOGISCHE GEVOLGEN VAN DE ACCULTURATIE

Zonder systematisch gans deze acculturatie-problematiek te analyseren, zullen we trachten om, zeer bondig, een beschrijvende benadering te bieden van het individu in de acculturatie-situatie, om op die manier een — zij het dan ongenueanceerd — beeld te scheppen van de algemene sfeer waarin deze problematiek zich situeert (1).

Wanneer we deze algemene karakteristieken van het oorspronkelijk primitieve cultuurpatroon in relatie zien met de hoger vermelde socio-culturele en economische veranderingen welke in de meeste ontwikkelingsgebieden plaatsgrijpen, dan dringt de problematiek zich letterlijk op.

De ‚hoge graad van securisatie‘, het ‚absolutisme en het vertrouwen in traditionele praktijken, waarden en geloofsovertuigingen‘, het ‚globaliteitskarakter van de levensinstelling, in functie van een allesomvattende ideologie‘ en de ‚ongecompliceerde levenswijze‘ verliezen stuk voor stuk alle zin en betekenis wanneer ze geconfronteerd worden met de hierboven opgesomde karakteristieken van de cultuurverandering.

De snelle en onsamenvangende inversie van waarden moet, hoe dan ook, een verregaande invloed uitoefenen op het reactiepatroon van het individu en van de gemeenschap. Een invloed die men zou kunnen situeren in een verlies van psychisch houvast, waardoor zowel de enkeling als de groep in een cultureel, „nomansland” worden geplaatst (2).

---

(1) Voor een systematische bespreking van de acculturatie-situatie, verwijzen we naar onze publikatie: H. DRIES: *Akkulturatie, een psycho-antropologische benadering*. Mededelingen en Werkdocumenten, Laboratorium voor experimentele, differentiële en genetische psychologie, Rijksuniversiteit Gent, 1969.

(2) E. VAN DER STRAETEN: *De problematiek van de onderontwikkelde gebieden en van de hulpverlening in het kader der culturele antropologie*. Rapport Bibwoo, Gent, 1962, blz. 31.

Elke verandering verstoort het psychisch evenwicht van de persoonlijkheid en vereist een geestelijke en morele wederaanpassing, die dikwijls moeizaam of helemaal niet gerealiseerd wordt.

De confrontatie met en het betrokken worden op vreemde cultuurvormen en -waarden scheidt voor de primitieve mens dikwijls onoverkoombare problemen, vooral wegens het uitgesproken securiserend en verabsoluterend karakter van zijn traditioneel cultuurmilieu, dat hem a.h.w. 'verwend' heeft en hem dus uiteraard bijzonder kwetsbaar maakt bij een eventueel verlies van deze geborgenheid.

Hoe sterker de beveiliging van en door de omgeving, des te hulpelozer staat het individu bij het wegvallen van deze beschermende 'bolster'. Gans de genese van de persoonlijkheid in de primitieve gemeenschap gebeurt in functie van een directe en strakke beveiliging, van het interioriseren van weliswaar eenvoudige, maar evenwichtig geïntegreerde reactievormen, die er helemaal niet op gericht zijn kritisch open te staan voor een confrontatie met het andere en het onbekende. De persoonlijkheid van de primitieve mens is perfect aangepast aan zijn traditioneel levensmilieu, maar is helemaal niet voorbereid en ingesteld op een soepele adaptatie aan veranderingen in dit levenskader, vooral niet wanneer deze veranderingen zich zo drastisch, zo fragmentarisch en ongecoördineerd voordoen als in de acculturatiesituatie.

De tragiek van het veranderingsproces zoals het zich thans in de meeste ontwikkelingsgebieden manifesteert, komt er naar onze mening op neer dat de westerse cultuurvormen vanuit andere waarden en idealen gegroeid zijn, en dus bij de zinvolle hantering ervan op andere persoonlijkheidskarakteristieken beroep doen dan deze waarover de primitieve mens beschikt en die door mechanismen van cultuur-beïnvloeding tot de meest wezenlijke kern van zijn psychisch arsenaal behoren. En deze vast geïnterioriseerde en samenhangende structuur kan niet van de ene dag op de andere totaal gereorganiseerd en veranderd worden. Ze kan zich ofwel handhaven, en tot allerlei conflictsituaties aanleiding geven, ofwel grotendeels afgebroken worden en het individu als naakt tegenover de hem omringende en overrompelende problematiek stellen. In beide gevallen staat het individu weerloos, omdat het niet over de gepaste reactievormen beschikt om de situatie 'te lijf' te gaan. Het staat niet enkel zwak als individu,

maar bovendien geraakt het sociaal geïsoleerd, omdat het zich geplaatst weet en voelt tussen twee werelden tot dewelke het slechts partieel en fragmentarisch behoort. Zijn binding met het verleden is problematisch geworden en voor een absolute aanvaarding van het Westers cultuurpatrimonium is hij noch moreel, noch psychisch opgewassen. Niet zelden maakt deze precaire situatie de voedingsbodem uit voor typische socio- en psychopathologische gedragsreacties: de angst en de onzekerheid liggen aan de basis van inefficiënt en onaangepast gedrag. De primitieve gemeenschap bevindt zich momenteel in een toestand van verregaande desorganisatie. De ontreddering van de traditionele levenswijze heeft haar weersla op het geheel der intermenselijke relaties, temeer daar het individu in zijn motivering en in zijn gedraging niet meer door vaststaande, traditioneel-gesactioneerde normen gebonden is. De destructie van de inheemse sociale en economische ordening gaat gepaard met het ineenstuiken van de oude gemeenschapsvormen en dus ook van het psychisch kader dat er de resultante van uitmaakt (1).

De gevolgen van de acculturatie beperken zich dus niet tot één specifiek domein, ze doen zich integendeel voor op de totale menselijke realiteit, zowel op sociaal als op individueel vlak, zowel in de materiële als in de niet-materiële levenssfeer.

De antropologische visie op de mens en zijn cultuurmilieu richt zich op een drievoudige problematiek: de interne integratie van het maatschappelijk systeem, de interne integratie van de individueel menselijke persoonlijkheid, en de integratie van de menselijke persoonlijkheid in het maatschappelijk systeem. In de normale cultuursituatie bestaat er een evenwicht tussen deze te onderscheiden maar moeilijk te scheiden vitale sferen. Dit evenwicht dreigt in de acculturatie-situatie erg labiel te worden of totaal verloren te geraken.

De integratie van de maatschappij, of de onderlinge, wederzijdse dynamische aanpassing in het geheel der menselijke bedrijvigheidssystemen, wordt ernstig bedreigd door de acculturatie. In dit verband spreekt men wel eens van culturele en maatschappelijke desorganisatie, die neerkomt op een afbraak van het traditioneel gedragspatroon, op een breuk in het communicatiesysteem, op het verval van gezag en autoriteit, op een uitholling

---

(1) Ch. FRANCOIS: *Éléments du problème africain*. Bukavu, s.d. blz. 41.

van het waarden- en normensysteem. Het interne evenwicht en de natuurlijke cohesie tussen de diverse aspecten van de maatschappij geraten in gevaar. Een geïntegreerde maatschappij is er een waarin de sociale, politieke en economische ordening, de sociale controle en de ideologische superstructuur in een harmonische relatie voorkomen, gebaseerd op een aantal onderling samenhangende basis-waarden. Het is slechts in het kader van een dergelijke maatschappijvorm dat het individu tot een psychisch en sociaal gezonde ontplooiing kan komen.

Dit uiteraard kwetsbaar geheel van op elkaar betrokken ordeningsfactoren is in de meeste acculturatie-gebieden grondig verminkt : het interrelatief karakter van de maatschappijstructuur heeft daarenboven als gevolg dat een partiële en schijnbaar onbelangrijke aantasting van de bestaande structuur zich zeer snel uitbreidt en veelal een globale evenwichtsstoornis voor gevolg heeft (1).

---

(1) Deze afbraak van traditionele structuren, deze deculturatie en deribalisatie komt als prototype voor in de stedelijke centra. In deze centra zijn de bestaande sociale structuren totaal verbroken en komt de maatschappelijke desintegratie onder de meest extreme vorm voor. De stedelijke gemeenschap is in wezen een plurale gemeenschap, gekenmerkt door een coëxistentie van onsamenvangende instituties. Deze urbane gemeenschappen vormen een onsamenvangend conglomeraat van resten van traditionele sociale structuren en westerse elementen, die zich voordoen als een niet te begrijpen, onevenwichtig geheel. Het individu dat zich om de een of andere reden daar vestigt, ziet zich in een zeer complexe situatie geplaatst. Enerzijds mist hij de effectieve steun van zijn eigen, vertrouwde maatschappelijke omgeving, anderzijds wordt hij geconfronteerd met een totaal vreemde en (zeker voor hem) onoverzichtelijke problematiek. De technieken, normen en waarden waarover hij beschikt voldoen niet, ze hebben geen aanknopingspunten met deze ingewikkelde situatie. Hij krijgt een voor hem ongekende individuele verantwoordelijkheid. Sociaal geïsoleerd in een gemeenschap die de zijne niet is, mist het individu de adequate reactievormen om aan deze situatie het hoofd te kunnen bieden. Dit besef van onmacht geeft aan de omgeving iets dreigends, een angstwekkige dreiging, die aanleiding geeft tot de meest diverse compensatorische recaties, gaande van uitgesproken agressiviteit tot allerlei vormen van regressie.

Zie hierover verder : L. KUPER : *Sociology ; some aspects of urban plural societies*, in : R. A. LYSTAD (ed.) : *The African world ; a survey of social research*. London, Pall Mall Press, 1965, blz. 107-130.

Zie ook J. C. DE RIDDER : *The personality of the urban African in South Africa ; a Thematic Apperception Test Study*. London, 1961.

Een gedesintegreerde maatschappij en een daarmee samenhangend gedestructureerd familiaal systeem, hebben, hoe dan ook, een weerslag op het psychisch evenwicht en op de integratie van de individuele persoonlijkheid.

In een ontwricht en geschokt cultuurmilieu vindt het individu geen klankbord voor zijn behoeften en strevingen; traditioneel ingeprinte gedragsreacties hebben niet meer het gewenste en verwachte effect. Het sine qua non voor een gezonde ontwikkeling en ontplooiing van een harmonische persoonlijkheid ligt voor een belangrijk gedeelte in het interne evenwicht van het milieu.

De acculturatie-situatie vormt een niet te onderschatten handicap voor de persoonlijkheidsvorming en maakt het opvoedingsproces tot een uitermate moeilijke opdracht.

Wat voorafgaat suggereert dat in de acculturatie de integratie van de menselijke persoonlijkheid in het maatschappelijk systeem met grote moeilijkheden gepaard gaat. De normale integratie van het individu in de gemeenschap wordt belemmerd door een gebrek aan integratie van het maatschappelijk systeem enerzijds en door de desintegratie van de persoonlijkheid anderzijds. Het efficiënt functioneren van een gemeenschap veronderstelt een perfect geïntegreerd zijn van het individu in het sociaal bestel. Deze integratie wordt vooral gerealiseerd door het opvoedingsproces. Dit proces speelt dus werkelijk een centrale rol in gans het cultuurgebeuren: niet alleen is het het mechanisme dat aan de basis ligt van de interne integratie van de persoonlijkheid, maar tevens is het het medium via hetwelk het individu zich aan de gemeenschap leert aanpassen en zich erin kan integreren.

IV. OPVOEDING

De bondige bespreking van het acculturatie-fenomeen die we hierboven gaven, heeft reeds zeer scherp de belangrijke rol van opvoeding en onderwijs laten aanvoelen, en tevens duidelijk naar voren laten komen dat opvoeding en opleiding in de ontwikkelingsgebieden vanuit een aantal gezichtspunten ernstige problemen stellen.

Alhoewel we ons tot doel stelden in hoofdzaak de onderwijsproblematiek te bespreken, kan deze toch niet zinvol geïsoleerd

worden van de totale pedagogische activiteit en mag men in geen enkel geval de relatie negeren met de pré-scolaire vorming (1).

De problematiek van het onderwijs in de ontwikkelingsgebieden vindt namelijk voor een niet onbelangrijk gedeelte zijn oorsprong in de vóórschoolse opvoeding.

In een moderne gemeenschap zijn opvoeding en onderwijs twee concepten die wel een eigen, specifieke betekenisinhoud hebben, maar die elkaar toch grotendeels overlappen. De beide vormingsmedia, school en familie, hebben hetzelfde doel, of beter, een doel in dezelfde richting. De waarden, normen, motieven en idealen die de opvoeding domineren, vinden we ook terug in het onderwijs, en zijn tenslotte niets ander dan het aanwenden van middelen om de onvolwassene te helpen zijn plaats te bekleden in de gemeenschap. In onze samenleving komen opvoeding en onderwijs uiteindelijk slechts voor als een historisch gegroeide taakverdeling met een identieke voedingsbodem als basis en met dezelfde na te streven grote doeleinden.

In de ontwikkelingsgebieden treffen we een situatie aan die in haar formele, uiterlijke vorm een zelfde structuur vertoont als in de moderne westerse gemeenschap — familiale opvoeding en schoolse opleiding — maar die functioneel fundamenteel verschilt.

Waar bij ons opvoeding en onderwijs elkaar wederzijds overlappen, bestaan er in de ontwikkelingsgebieden soms de meest scherpe tegenstellingen tussen beide (2).

---

(1) Meer en meer bestaat de tendens aan de problematiek der onderontwikkeling een multidimensioneel karakter toe te kennen. Dit betekent dat men de ganse problematiek nooit vanuit één standpunt kan benaderen, en men dus ook nooit vruchtbare hulp kan bieden met een eenzijdige actie, of met het ingrijpen op één enkele factor of groep van factoren. H. DRIES : „Opvoeding en onderwijs in Afrika”, *Tijdschrift voor Sociale Wetenschappen*, 1967, 1, blz. 3-19, zie blz. 4.

(2) Cfr. J. QUACKELBEEN : „Algemene begrippen uit de genetische psychologie in verband met de culturele anthropologie; de socio-pedagogische taak in Afrika”, *Tijdschrift voor Sociale Wetenschappen*, 1966, 2, blz. 127-158, zie blz. 145. „We zijn er ons van bewust dat tussen de omschreven pedagogische doeleinden van de school en de gedrags-schemata en modellen die de gemeenschap voorhoudt altijd een zekere spanning bestaat. In een ontwikkelde maatschappij is dat spanningsveld betrekkelijk beperkt daar het opvoedkundig doels niet zover buiten de onmiddellijke realiteit wordt gelegd en daar men meestal slechts een type van volwassenheid nastreeft dat reeds velen realiseerden. In ontwikkelingsgebieden is deze spanning groot”.

De opvoeding is nog in ruime mate gericht op traditionele waarden, terwijl het onderwijs in de meeste gevallen een reproductie is van een of ander westers systeem.

Dit traditionele karakter van de vóórschoolse opvoeding betekent op zichzelf helemaal niets negatiefs. In het oorspronkelijk cultuurmilieu voldeed zij op een eenvoudige maar efficiënte wijze aan de gestelde verwachtingen (1). Op een bijna natuurlijke wijze verwierf het kind de persoonlijkheidstrekken die het in staat stelden zich volledig te integreren in de cultuur van de gemeenschap. De persoonlijkheidsvorming van het kind stond in het teken van een aantal dominante en coherente waarden en idealen, die het in de persoon van de volwassene gerealiseerd zag. Gans zijn fysisch, psychisch, etisch en sociaal streven had een zinvolle betekenis in dit samenhangend en functioneel geheel, dat vanuit enkele algemene en allesomvattende gezichtspunten kon begrepen en beheerst worden. Dit was opvoeding in de volste zin van het woord, bekroond door de pedagogisch belangrijke initiatie, waardoor de jongeren officieel werden ingelijfd in de groep van de volwassenen. De traditionele opvoeding (die tegelijkertijd 'opleiding' was) slaagde er dus in de onvolwassenen tot evenwichtige persoonlijkheden te vormen en hen tevens te integreren in het bestaande cultuurmilieu.

Dit laatste sociaal en cultureel gericht aspect van de opvoeding wordt in antropologische terminologie gewoonlijk omschreven als 'socialisatie en inculturatie' (2).

V. SOCIALISATIE EN INCULTURATIE

Deze mechanismen zijn erop gericht het jonge individu op een harmonische wijze te integreren in de complexiteit van het sociale leven. Elke gemeenschap vormt zich immers een ideaal-

---

(1) De tijd is nog niet lang voorbij dat men er naief van overtuigd was dat er in het traditionele Afrika b.v. geen eigenlijke opvoeding bestond. Zie: J. WILSON: *Education and changing West African culture*, Bureau of Publications, Teachers College, Columbia University, New York, 1963, blz. 17.

(2) Beide begrippen zijn afkomstig van HERSKOVITS. Inculturatie is „het proces van het aanleren van een culturele traditie”. Socialisatie is „het proces van het lid worden van een gemeenschap”. F. M. KEESING: *Inleiding tot de culturele antropologie*, Utrecht, Aula Boeken, 1965, blz. 546 en 548.

beeld van wat zij als de 'ideale persoonlijkheid' aanziet, d.i. van een persoonlijkheid die in grote trekken beantwoordt aan de maatschappelijk gestelde eisen, en die dan ook als dusdanig aangepast is.

De menselijke gedraging, denken en levenswijze worden sterk geconditioneerd door de eisen van het sociaal milieu. De psychische structuur van het individu wordt zodanig gemodelleerd in functie van deze eisen, dat zijn behoeften en de typische bevredigingen die hij zoekt wezenlijk samenhangen met het totale waardensysteem dat hem door zijn gemeenschap wordt voorgehouden en door de opvoeding, als sociaal conditioneringsproces, wordt ingeprent (1).

In dit verband zijn de gevleugeld geworden woorden van FROMM van toepassing: „in order that any society may function well, its members must acquire the kind of character which makes them *want* to act in the way they *have* to act as members of the society... They have to desire what objectively is *necessary* for them to do” (2).

Deze specifieke relatie individu-gemeenschap leidt tot een soort psychische uniformiteit bij de grote meerderheid van de leden der gemeenschap, wat uiteindelijk hun sociaal-aangepast zijn impliceert. Door dit opvoedingsproces worden de maatschappelijk voorgehouden normen en waarden immers door het jonge kind geïnterioriseerd, waardoor motivatie- en gedragschema's in het psychisme worden gefixeerd, wat leidt tot een bepaalde vorm van integratie van de menselijke persoonlijkheid. Dit betekent meteen dat de inculturatie in feite de socialisatie van het individu insluit, nl. het geïntegreerd zijn van de verschillende individuen in de diverse groepsstructuren van hun samenleving, waardoor de wederzijdse dynamische aanpassing van de verschillende individualiteiten ten opzichte van elkaar zich realiseert.

---

(1) E. VAN DER STRAETEN : *Kulturele antropologie*. Ongepubliceerde tekst, blz. 7.

(2) E. FROMM : „Individual and social origins of neurosis”, *American Sociological Review*, 1944, 9, blz. 380-384, zie blz. 381.

VI. OPVOEDING IN DE ACCULTURATIE-SITUATIE

De acculturatie-situatie zoals ze zich thans in de ontwikkelingsgebieden voordoet brengt de waarde van de traditionele opvoeding ernstig in gevaar.

Eenzijds is de opvoeding daar in bepaalde opzichten verarmd. Zo b.v. door het niet meer of veel minder voorkomen van de initiatiepraktijken (die alleszins aan functieverlies lijden wanneer ze nog in gebruik zijn).

Anderzijds wordt in de acculturatie een degelijke culturele integratie fel bemoeilijkt. De gedesintegreerde maatschappij spiegelt inderdaad geen ideaal type van persoonlijkheidsstructuur meer voor waarop het individu zich kan richten. Een dergelijke maatschappij vormt een bedreiging voor de fysische en de psychische veiligheid van het individu, voor de waardering van zijn verdiensten, voor de uitingen van creativiteit, voor het begrijpen van zijn rol in de gemeenschap, voor het bewustzijn tot een bepaalde sociale groep te behoren en voor het zinvol beleven van een morele orde.

De adoptie van waarden en gedragvormen afkomstig uit differente culturen schept voor het individu een uitgesproken patogene 'non-sens' klimaat. Enerzijds ziet het individu zich a.h.w. gedwongen nieuwe gedragingen te kopiëren zonder de betekenis te vatten die er intrinsiek mee verbonden is. Men heeft dikwijls niet de minste notie, noch ervaring van de culturele context waarin deze gebruiken geïntegreerd voorkomen. In het beste geval beschikt men over een oppervlakkig gedragspatroon dat niet in een explicatief systeem kan geïnterpreteerd worden.

Anderzijds leidt de opvoeding ertoe dat het individu zich ten dele blijft hechten aan gebruiken en reacties van zijn oorspronkelijk traditioneel cultuurmilieu, alhoewel deze dikwijls alle bestaansredenen verloren hebben. Vermits de context van de primitieve cultuur grotendeels verdwenen is, blijven er slechts een aantal a-funcionele en zinloze formalismen over.

De integratie van het individu wordt in de acculturatie tegengewerkt door het feit dat deze maatschappij aan de persoonlijkheid eisen stelt waaraan ze niet kan voldoen, en gedragingen verwacht waarop ze niet is ingesteld, en zeker niet is op voorbereid.

Typisch verschijnsel voor de acculturatie-situatie is dat de vóórschoolse, familiale opvoeding zeer traditionalistisch blijft.

Het is inderdaad een vrij algemeen benadrukt verschijnsel dat de volwassene in de opvoedingssituatie in de eerste plaats deze waarden, normen en idealen bij zijn kinderen tracht in te prenten waarmee hij zelf het meest vertrouwd is, die bij hem zelf tot de kern van zijn persoonlijkheid behoren.

Zo zien we b.v. dat vele ontwikkelde Afrikanen, die zich schijnbaar perfect hebben geassimileerd aan een westerse levenswijze, in de opvoeding van hun kinderen opnieuw teruggrijpen naar het oude vertrouwde tribale waardenpatroon. Het nieuw verworvene blijkt in de meeste gevallen niet diep genoeg geïnterioriseerd te zijn om als basis voor de opvoeding door te gaan. Wat de ouders in hun eigen kindsheid verworven hebben vormt tevens de basis voor hetgeen op de kinderen wordt overgedragen (1).

Daarbij komt dat in de pedagogische activiteit een vrij belangrijke rol gespeeld wordt door de vrouw, die dan toch meestal meer conservatief gericht is dan de man.

Ten slotte speelt de opvoeding zich grotendeels af in een sfeer waarin imitatie van westerse gedragspatronen praktisch onmogelijk is. De intieme sfeer van de ouder-kind relatie is inderdaad zeer weinig vatbaar voor transfer.

VII. OPVOEDING EN ONDERWIJS

Dit alles betekent dat deze opvoedingssituatie op dit ogenblik in de ontwikkelingsgebieden helemaal niet de ideale is om de onvolwassene adequaat voor te bereiden op het latere leven, en zelfs totaal te kort schiet als voorbereiding op de eerste stap in dit 'latere' leven, nl. de school.

Over het algemeen wordt onvoldoende waarde gehecht aan de massa impliciete verworvenheden waarover het blanke kind beschikt wanneer het op de lagere school komt. Die massa kennis vormt geen perfect georganiseerd en vooral geen goed geconceptualiseerd geheel, maar betekent een verregaande familiariteit en sensibiliteit voor bepaalde dingen en begrippen. Gedurende deze periode ontvangt het kind uit de ontwikkelings-

---

(1) BRUNER, E. M.: „Cultural transmission and cultural change”, *Southwestern Journal of Anthropology*, 1956, 12, blz. 2191-199, zie blz. 194.

gebieden praktisch niets wat aan bod komt in de school. Hieruit volgt dat dit kind later een groot gedeelte van zijn psychische (en fysische) energie zal moeten aanwenden om telkens opnieuw bepaalde technieken en redeneringswijzen te kunnen beheersen die bij anderen sedert lang geautomatiseerd zijn. Het Europese kind daarentegen, wordt op ieder ogenblik geconfronteerd met het mathematisch-geometrisch universum van de westerse cultuur (1).

Zo is het niet moeilijk te begrijpen dat het kind uit de ontwikkelingsgebieden met een hypoteek van onbruikbare verworvenheden op school toekomt, met een gebrek aan familiariteit met de symboliek, de denkschemata en technieken die in het onderwijs voorverondersteld worden.

Deze voorbereiding op het (westers georiënteerd) onderwijs is niet alleen op intellectueel vlak ontoereikend, maar ligt ook aan de basis van een aantal persoonlijkheidskenmerken die in het onderwijs (en in het latere maatschappelijk leven) problemen kunnen scheppen.

De eerste kinderjaren worden in de meeste primitieve gemeenschappen (en we denken dan in het bijzonder aan Afrika) gekenmerkt door een extreme securisatie en een grote geborgenheid, vooral door de zeer intieme en permanente relatie met de moeder. Die sterke beveiliging leidt echter tot een gemis aan pedagogisch verantwoorde en noodzakelijke frustraties. In deze situatie bestaat er voor het kind weinig gelegenheid om te leren de realisatie van bepaalde verlangens uit te stellen, zijn psychische horizon wordt hierdoor verengd en concentreert zich volledig op het onmiddellijke. Gans het schoolsysteem doet echter permanent beroep op een totaal andere levensinstelling, waarbij het er voornamelijk op aankomt zich in te spannen voor verre doeleinden en niet direkt te actualiseren verlangens.

Het kind komt dus zeer slecht voorbereid op de lagere school. Op één ogenblik moet het de stap maken van zijn huiselijk, meestal zeer traditioneel milieu, naar een onderwijsvorm die op zijn minst zeer westers geïnspireerd is. Het komt terecht in een totaal andere denk- en leefwereld, in een ander leefritme, met een

---

(1) P. VERHAEGEN : *De psychologie van de Afrikaanse zwarte*. Brussel, Standaard Boekhandel, 1958, blz. 29-30.

voor hem ongekend disciplinair systeem, dikwijls in een ander materieel milieu, waarin het onderwijs krijgt in een taal (Engels, Frans...) waarmee het niet vertrouwd is, enz.

Naar school gaan betekent voor deze kinderen dikwijls een „apprendre à brûler ce qu'on a adoré, et à adorer ce qu'on a brûlé” ! (1).

Hiermede menen wij het meest fundamentele aspect van de onderwijproblematiek geformuleerd te hebben, nl. het totale gebrek aan harmonie tussen het familiale, het maatschappelijke en het schoolse milieu.

De problematiek van het onderwijs in de ontwikkelingsgebieden is zeer complex en onmogelijk vanuit één gezichtspunt verantwoord te benaderen. De school en de organisatie van het onderwijs zijn vraagstukken waarin zowel pedagogische, kinderpsychologische, antropologische, sociologische, economische als politieke factoren een rol spelen.

VIII. ACCULTURATIE EN ONDERWIJS

We staan dan ook enigzins huiverig tegenover het opstellen van „projecten tot onderwijshervorming”, die meestal zeer improvisatorisch worden uitgedacht en te eenzijdig worden benaderd.

We zullen ons dan ook beperken tot een aantal overwegingen, die in hoofdzaak moeten leiden tot een inzicht in de complexiteit van de problematiek en een waarschuwing mogen inhouden tegenover al te voortvarende algemene herstructureringen en reorganisaties.

Eén der voornaamste en meest dringende aspecten van deze problematiek bestaat erin de overgang tussen familiaal en schoolse milieu te vergemakkelijken. Vermits de familiale opvoeding zeer slecht vatbaar is voor beïnvloeding en actie op grote schaal (alhoewel er toch mogelijkheden liggen in voorlichting via pers,

---

(1) P. VERHAEGEN et M. LEBLANC : „Quelques considérations au sujet de l'éducation préprimaire de l'enfant noir”, *Bulletin du Centre d'Etude des Problèmes Sociaux Indigènes*, 1955, 31, blz. 17-32, zie blz. 21.

radio, enz.), zou deze vruchtbaar kunnen aangevuld worden door de oprichting van kleutertuinen, met een lokaal karakter, die in de taal van de streek het kind zouden kunnen voorbereiden op de activiteiten van de school. Het inrichten van dergelijke instellingen heeft helemaal niet de bedoeling het kind te onttrekken aan de ouderlijke invloed, maar is er enkel op gericht de persoonlijkheid van het kind op die manier aan te vullen dat het gesensibiliseerd wordt voor een aantal begrippen, attitudes en denkwijzen die in de school aan bod zullen komen. Dergelijke inrichtingen zijn in de meeste ontwikkelingsgebieden vrijwel onbestaande. In het kader van de aan gang zijnde acculturatie zijn wij echter geneigd er een zeer grote waarde aan te hechten.

Deze overgang zou ook vanuit het lager onderwijs zelf kunnen vergemakkelijkt worden. Een belangrijk probleem in dit verband is de keuze van de taal waarin het onderwijs moet verstrekt worden. Het grote voordeel van het gebruik van de moedertaal tijdens de eerste jaren van het lager onderwijs is dat deze de situatie van het kind vereenvoudigt, en dat de aliënatie met het traditionele milieu minder bruusk geschiedt. Deze oplossing schijnt echter eenvoudiger dan ze in de realiteit is, want in vele gevallen stelt zich inderdaad de vraag welke de 'moedertaal' is van het kind, of beter, welke taal of dialect als gemeenschappelijke 'moedertaal' voor een groep kinderen in aanmerking kan komen. Vooral in stedelijke gemeenschappen kan dit moeilijkheden scheppen, wegens de heterogene samenstelling van de bevolking. Vermits men vroeg of laat het onderwijs toch dient voort te zetten in een grote 'internationale' taal, moet men met dit begin van het lager onderwijs in de moedertaal toch voorzichtig zijn, en niet te lang wachten om het onderwijs geleidelijk over te schakelen op een andere taal. Uiteindelijk stellen we niet exclusief het aspect 'taal' centraal, dan wel de algemene sfeer waarin dit aanvankelijk onderwijs dient te verlopen.

Wij kunnen met de eerder fanatieke argumenten van de promotors voor een 'drastische Afrikanisatie' niet instemmen, die gans het primair en secundair onderwijs in een Afrikaanse taal wensen te organiseren. Buiten een twijfelachtige manifestatie van 'onafhankelijkheid' zien wij er geen enkel reëel voordeel in, integendeel.

Zo spreken dergelijke mensen steeds over het onderwijs dat „doit être conduit dans la langue maternelle... ou dans une langue

africaine qu'il comprend" (1). De bezwaren tegenover een dergelijke oplossing liggen voor de hand. De eigenlijke moedertaal van het kind is in de meeste gevallen zodanig lokaal dat ze enkel geschikt blijkt voor een zeer lokale recrutering uit een gesloten gemeenschap. Wanneer er een „andere Afrikaanse” taal in aanmerking komt, ligt het probleem op een identiek niveau als voor het introduceren van een vreemde, internationale taal.

Wij willen ons niet uitspreken over het linguïstisch probleem of dergelijke (Afrikaanse) talen structureel en functioneel al dan niet geschikt zijn voor wetenschappelijk gebruik. Het feit echter dat gans het publieke leven meer en meer en onontkoombaar evolueert naar het gebruik van internationale talen, die in de meeste ontwikkelingsgebieden de enige „algemene” taal vormen, maakt een dergelijke organisatie reeds weinig opportuun. Wij negeren dan nog de materiële en economische aspecten van het probleem en het niet bestaan van handboeken en naslagwerken. Een land als Kongo zou in deze optiek minstens een volledig uitgebouwd onderwijsnet moeten organiseren in vier talen (en dan is er nog helemaal geen sprake van onderwijs in de „echte moedertaal”), iets wat evident utopisch is.

Naast het oprichten van kindertuinen en het aanpassen van de eerste jaren van het lager onderwijs (hier kan dus *wel* een lokale taal gebruikt worden), kan ook de instructie van de volwassenen in belangrijke mate bijdragen tot een verhoging van het rendement van het onderwijs. Op dit ogenblik bestaat er bij de ouders opvallend weinig interesse voor de schoolse activiteiten, tenminste niet voor wat het fundamentele betreft. De band tussen school en gezin is vrijwel onbestaande, van de ouders gaat meestal niet de minste positieve stimulans uit die de kinderen voor het onderwijs behulpzaam kan zijn.

Een belangrijk aspect van de onderwijsproblematiek betreft zonder twijfel de programmering. Hier kunnen we kort zijn, want op dit terrein is er wel tamelijk veel vooruitgang geboekt. De tijd is voorbij dat de schoolprogramma's in de ontwikkelingsgebieden identieke copieën waren van westerse voorbeelden. Voor een aantal vakken is de „Afrikanisatie” (respectievelijk „Amerikanisatie” en „Azianisatie”) reeds vrij ver doorgedreven,

---

(1) A. MOUMOUNT : *L'éducation en Afrique*. Paris, François Maspero, 1967, blz. 155.

en richten ze zich meer specifiek op datgene wat voor het eigen cultuurgebied van belang is (vooral voor vakken als geschiedenis, aardrijkskunde, enz.).

Sommige voorstanders van Afrikanisatie gaan echter zodanig ver dat ze totaal en volledig willen breken met de „erfenis van het koloniale regiem” dat ze vergeten dat vakken als wiskunde of scheikunde geen Belgische of Franse geesteskinderen zijn, maar universele disciplines! De aanpassing aan bestaande toestanden, en het aansluiten bij de eigen levensproblematiek en interessesfeer mag niet zover gaan dat ze een belemmering uitmaken voor internationale communicatie.

Uiteraard zijn er in deze problematiek aspecten die niet typisch tot de acculturatie-situatie behoren! In heel de wereld is het onderwijs op dit ogenblik een zorgenkind, en overal wordt men geconfronteerd met de vraag hoe de school aan te passen aan de eigentijdse situatie; de acculturatie intensifiëert enkel het probleem.

De problematiek van het onderwijs in de ontwikkelingsgebieden dient vóór alles voorwerp te zijn van wetenschappelijk onderzoek, men dient zich daarbij vooral te bezinnen over de belangrijke functionele rol van het onderwijs in de acculturatie. Waar in de moderne gemeenschap het onderwijs er op gericht is het bestaande cultuurpatrimonium in het bereik te brengen van de nieuwe generatie, biedt het onderwijs in de ontwikkelingsgebieden, hoe dan ook, iets vreemds, en is de school het medium bij uitstek via hetwelk het individu geconfronteerd wordt met vreemde cultuurwaarden en nieuwe technieken (1). Op die manier is het onderwijs een aanbrengrer van acculturatie-situaties, maar dan een controleerbare aanbrengrer ervan. Een goed onderwijs is in staat de negatieve gevolgen van de acculturatie tot op zekere hoogte te voorkomen of te neutraliseren.

Vanuit dit algemeen principe kan men zich dan vruchtbaar bezinnen over een aantal concrete vraagstukken van meer nationaal of regionaal belang, zoals :

- moet het onderwijs de vorming van een beperkte elite of integendeel een algemene ‚mass education’ nastreven?

---

(1) M. MEAD : *Cultural patterns and technical change*. Paris, Unesco, 1953, blz. 269.

- moet het onderwijs vooral algemeen vormend dan wel meer technisch of ambachtelijk georiënteerd zijn?
- hoe kan de school, naast onderwijs te verstrekken, ook de zo belangrijke rol van opvoedingsmedium optimaal vervullen?

IX. BESLUIT

Het onderwijs in de ontwikkelingsgebieden is van te groot belang om ondoordacht aangepakt te worden. Zo vereisen de hierboven vermelde thema's meer bedenkingen dan op het eerste gezicht wel zou schijnen, en zeker meer dan in het korte bestek van deze bladzijden mogelijk is. Een maatregel die b.v. vanuit pedagogisch oogpunt opportuun zou zijn, kan financieel zulke problemen met zich meebrengen, dat er gewoonweg niet aan te denken valt ze in de praktijk door te zetten.

De complexiteit en de schijnbare onoverzichtelijkheid van de onderwijsproblematiek leidt er tenslotte toe dat men soms bepaalde losse 'techniekjes' gaat voorstellen om een of ander detailprobleem op te lossen. Niet zelden worden dit zeer gevaarlijke remedies, die blijken te geven van een totaal gebrek aan inzicht in de rol van het onderwijs in de ontwikkelingsgebieden en van de reusachtige verantwoordelijkheid die de school heeft in deze door acculturatie gekenmerkte gebieden.

Ter illustratie van een dergelijke benadering van het probleem citeren we enkele paragrafen uit een onlangs verschenen artikel van Huys in het 'Inlichtingsbulletin van de Ontwikkelingssamenwerking' (1).

Het betreft hier een aantal raadgevingen aan (blanke) leraars die in ontwikkelingsgebieden (Kongo) onderwijs verstrekken.

— „De leerlingen zullen een leraar met grote autocratie respecteren, misschien niet als leraar, dan toch als 'leider'. Ik heb een leraar gekend die niet de minste notie had van methodologisch lesgeven, maar die door de negers werd gerespecteerd omdat hij een tyran was, en macht ten toon spreidde en de zwarte vrees inboezemde.” !

---

(1) M. Huys : *De gastleraar in Kongo*, Inlichtingsbulletin van de Ontwikkelingssamenwerking, Brussel, 1969, 25, blz. 7-12.

— „Vermits het onderscheid ‚goed en kwaad’ niet bestaat bij de neger — slechts het onderscheid ‚profaan en heilig’ bestaat — is het m.i. volkomen zinloos dingen af te keuren bij de leerlingen op basis van onze morele ordening”... „Daarom is het ook zeer gevaarlijk zich in de school met een zedelijke opvoeding in te laten.” !

— In verband met de straffen, citeren wij : „Ik had een lijstje opgemaakt met de meest voorkomende overtredingen en daarnaast de voorziene sancties. De leerlingen wisten daardoor dat ze rechtvaardig zouden gestraft worden voor een zekere misdaad. In het westen zou zoiets onmogelijk zijn omdat men steeds rekening moet houden met allerhande individuele aspecten die een misdaad tot gevolg hebben, maar omdat de neger zelf geen begrip heeft over de innerlijke motivatie van een daad en de negersamenleving er ook geen rekening mee houdt in zijn zedelijke beoordeling, was dit in Kongo wel mogelijk.”

— „Aansluitend bij het voorgaande, wil ik de klemtoon leggen op het feit dat de leraar steeds zo ‚magisch’ mogelijk moet optreden. Het is zelfs zeer nuttig om van tijd tot tijd een ‚show’ van magische krachten ten beste te geven in de klas. Tijdens de examenperiode is het b.v. bijzonder geraadzaam een fetisj aan het bord te bevestigen en er de leerlingen op te wijzen dat die fetisj de afschrijvers zal straffen. Het resultaat is gewoonweg verbluffend...”

Verbluffend is inderdaad dat een dergelijke tekst verspreid wordt door het officieel Belgisch orgaan voor ontwikkelingssamenwerking ! Wanneer wij een in die geest opgevat middelbaar onderwijs in de ontwikkelingsgebieden zouden propageren, kunnen we het de plaatselijke autoriteiten niet euvel duiden dat zij liever volledig zouden breken met alle westerse onderwijsopvattingen.

Dit kan ons enkel staven in de overtuiging dat het onderwijs in de ontwikkelingsgebieden een te belangrijk probleem is om zonder de nodige ernst en zonder grondig onderzoek benaderd te worden.